

Smittförande avfall och läkemedels- avfall från allmänhet och mindre verksamheter

SÖRAB 2007

Innehållsförteckning

Inledning	4
Smittförande avfall	5
Skärande/stickande avfall	11
Läkemedelsavfall	14
Lathund	16
Avvikelse rapportering	17
Tillämplig lagstiftning	18
Bilaga 1 Utdrag ur Socialstyrelsens föreskrift Smittförande avfall	19
Bilaga 2 Kommunernas samarbetsavtal med Apoteket	21

Inledning

Denna skrift är framställd med avsikt att minimera skadorna från hantering av smittförande avfall, stickande och skärande avfall samt läkemedelsavfall som uppstår i hemmet och i olika verksamheter utom landstingets egna eller kontrakterade vårdrelaterade enheter¹. Den är tänkt att fungera gentemot flera målgrupper:

- Att vara anvisning till personal inom verksamheter som producerar detta avfall
- Att tjäna som underlag vid framtagning av rutiner till de som hanterar avfallet inom olika verksamheter
- Att tjäna som underlag för information till allmänheten
- Att fungera som rekommendation till tillsynsmyndigheter och andra berörda hur avfallshanteringen bör gå till

De avfallsslag som behandlas här är:

- Smittförande avfall
- Skärande/stickande/smittförande avfall
- Läkemedelsavfall

Varje sådant avfallsslag behandlas här i egna avsnitt. Biologiskt avfall, kemiskt avfall och radioaktivt avfall räknas också som vårdspecifika avfall. De ingår dock inte i rapporten. Biologiskt och radioaktivt avfall eftersom det inte förekommer i de verksamheter som skriften vänder sig till och kemiskt avfall eftersom det sedan länge finns kända rutiner för det hos avfallshanterare.

I denna skrift beskrivs hur ovanstående avfallsslag ska hanteras när det uppkommer i hushåll och verksamheter enligt nedan.

Hushållet

- Egenvård
- Egen vård av egna husdjur (ej i yrkesmässig djurhållning som lantbruk, kennel, ridskola etc.)

Verksamheter såsom

- Hemsjukvården
- Privata läkare och tandläkare, i de fall dessa inte omfattas av landstingets rutiner
- Manikyrist, pedikyrist, piercare, taturerare, akupunktörer och liknande
- Laboratorier
- Veterinärer

SÖRAB:s inställning är att farligt avfall, som uppkommer genom yrkesmässig verksamhet, oavsett om det sker hemma hos hemsjukvårdens patienter eller i verksamhetens egna lokaler, är verksamhetens ansvar och inte kommunens.

¹ Landstingen har väl inarbetade rutiner för hantering av vårdspecifikt avfall.

Smittförande avfall

Vad ingår och hur uppstår det

Humanvård

Vad som är smittförande avfall inom vården definieras av Socialstyrelsens föreskrifter om hantering av smittförande avfall SOSFS 2005:26. Dit räknas

1. avfall som förorenats med blod eller andra kroppsvätskor från patient med allvarlig infektionssjukdom, dvs. sjukdom av riskklass 3 eller högre². Sjukdomar som avses här är t.ex. hepatiter, HIV och tuberkulos. Om detta handlar större delen av detta kapitel.
2. mikrobiologiska odlingar där halten mikroorganismer är kraftigt ökad och där patogenerna tillhör riskklass 2 eller högre. Detta avfall antas endast uppstå på mikrobiologiska laboratorier och behandlas endast under detta kapitel avsnitt om Verksamhetsavfall/Laboratorier nedan
3. vassa föremål som varit i kontakt med kroppsvätska, t.ex. kanyler. Detta behandlas i kapitlet Skärande/stickande avfall

Hygienexperter³ som tillfrågats är överens om att, för att det ska uppstå en risk som kräver särskild hantering, så ska avfallet vara indränkt med blod eller annat. Stänk eller enstaka droppar gör inte att avfallet ska klassas som smittförande. Risken för smittöverföring anses då som försumbar vid normal avfallshantering.

Det är vanligt att personer med sjukdomar av riskklass 3 bor hemma. Därmed uppstår frågan om när detta avfall blir kommunens ansvar och när ansvaret ligger hos vården.

I hemmet är det normalt att blödningar och utgjutande av andra kroppsvätskor är tillfälliga, t.ex. från menstruation, näsblod, mindre sårskada, kräkningar etc. Så är det oavsett om patienten vårdar sig själv, sköts av hemtjänstpersonal eller om hemsjukvården gör regelbundna

besök. Avfallet kan bestå av kompresser och annat förbandsmaterial, blöjor, bindor och tamponger, hushållspapper etc.

Den vård som sker i hemmet kan delas in i egenvård och hemsjukvård. Egenvård är de åtgärder som privatpersoner sköter själv, eller som hanteras av hemtjänstpersonal eller privata hemhjälp. Hemsjukvård sköts av sjukvårdspersonal som besöker patienten i hemmet.

Den som är vårdansvarig för en patient ska göra bedömningen om vård i hemmet medger tillräcklig säkerhet för anhöriga, hemvårdspersonal och de som ska omhänderta avfallet. Här ska även vägas in patientens och anhörigas förmåga och vilja att följa givna hygieninstruktioner.

² En förteckning över mikroorganismer med angivande av den riskklass de tillhör hittas i Arbetsmiljöverkets Föreskrifter om mikrobiologiska arbetsmiljörisiker – Smitta, toxinpåverkan, överkänslighet, AFS 2005:1

³ Ewa Ljungdahl-Stähle och Karin Mannerfeldt på Smittskyddsinstitutet och Ann Tammelin, hygienöverläkare på Karolinska Universitetssjukhuset

Djurvård

Smittförande avfall kan även uppstå då djur har farliga infektionssjukdomar som fågelinfluensa, rabies etc. Dessa sjukdomar är ovanliga och smittskyddet är omgärdat av rigorösa rutiner.⁴ När sjukdomen är konstaterad kommer veterinären, berörd länsstyrelse, miljökontor eller Jordbruksverket att ge direktiv till djurägaren om hur denne ska hantera avfallet.

Vassa föremål från behandling av djur, oavsett smittmisstanke, bör också klassas som smittförande. Se kapitlet Skärande/stickande avfall.

Hushållsavfall

Det avfall med smittförande innehåll som uppstår från egenvård är hushållsavfall. Avfallsförordningen lägger ansvaret för detta hos kommunen. Kommunen har dock möjlighet att ställa krav på i vilket skick eller på vilket sätt och vart avfall ska lämnas till kommunens insamling.

SÖRAB rekommenderar att bindor och tamponger, hushållspapper, kompresser och annat förbandsmaterial etc. med innehåll av blod och andra kroppsvätskor ska förpackas väl. Avfallet placeras därefter tillsammans med övrigt brännbart hushållsavfall.

Verksamhetsavfall

Hemsjukvården

Om hemsjukvårdspersonal själva orsakar blödning eller annat utgjutande av kroppsvätska från patient med allvarlig infektionssjukdom blir det avfall från verksamhet. Operationer eller andra blodiga ingrepp sker normalt inte i hemmet. I hemmet uppstår det därför normalt inget smittförande avfall som beror på vårdens ingripande. Avfall som uppstår vid behandling av kroniska sår på patient med allvarlig infektionssjukdom ska dock hanteras genom sjukvårdens försorg. Då ska Socialstyrelsens föreskrift hantering av smittförande avfall inom vården, SOSFS 2005:26 (M) tillämpas. Se kapitlet Socialstyrelsens föreskrift. Avfallet omfattas även av reglerna för hantering av farligt avfall och transport av farligt gods. Se avsnittet Förpackning, transport och destruktion i detta kapitel. Att tillämpa dessa regler i hemmet är mycket svårt.⁵ Detta ska vägas in när vårdansvarig ska bedöma lämpligheten av patientens vård i hemmet.

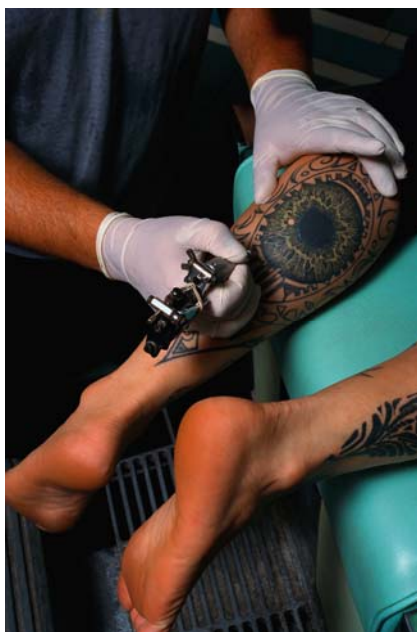
⁴ Zoonoslag (1999:658) och Epizootilag (1999:657) samt Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2002:16) om anmälningspliktiga djursjukdomar

⁵ Socialstyrelsens föreskrift hantering av smittförande avfall inom vården, SOSFS 2005:26 (M) är mycket svår att tillämpa i hemmet. Särskilt gäller det §§ 16, 17, 18 och 21. Även transportreglerna i Avfallsförordningen, SFS 2001:1063 och i ADR-S, SRVFS 2006:7 är omständliga för hemsjukvårdspersonal att följa.

Privata läkare och tandläkare

Behandling av patienter med allvarliga infektionssjukdomar förekommer i dessa verksamheter. Blodiga kompresser, bomullsrullar etc. kan bli följden vid dessa behandlingar. Avfallet måste då hanteras som smittförande i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter. Detta kan göras genom att avfallet läggs i samma plastlåda eller papplåda med invändig plastsäck där man samlar burkar för skärande/stickande/smittförande avfall. Om man inom verksamheten bara har etikett för ”Skärande/stickande/smittförande avfall” så använder man den, men stryker ”skärande/stickande”. Hämtning begärs samma dag eller senast till dagen efter. Se avsnittet Förpackning, transport och destruktion i detta kapitel.

Manikyrist, pedikyrist, tatuering, pierce, akupunktörer och liknande

Blödningar kan uppstå vid många andra behandlingsverksamheter än inom sjukvården. Avfallet kan bestå av pappersservetter, bomullstussar, plåster och dylikt. (OBS! Se även nästa kapitel om Skärande/stickande avfall.) Blodigt avfall från dessa verksamheter innehåller sällan farliga patogener. För att slippa fråga kunderna om de har någon allvarlig infektionssjukdom och i några fall kanske ändå få osanna svar bör avfall som är indränkt med blod förpackas i dubbla plastpåsar innan det läggs tillsammans med brännbart avfall.

Laboratorier

På laboratorier kan smittförande avfall bestå av petriskålar och andra kärl med odlingar av patogener tillhörande riskklass 2 och högre. Mikrobiologiska odlingar och dylikt avfall ska vara desinfekterat innan det får läggas tillsammans med brännbart avfall. Behandla i autoklav eller annan utrusning för desinfektion.

Alternativt kan icke desinfekterade odlingar transporteras som farligt avfall och farligt gods direkt till förbränningsanläggning som har tillstånd att hantera smittförande avfall. Se avsnittet Förpackning, transport och destruktion i detta kapitel. Kontakt ska tas med mottagande anläggning före leverans.

Veterinärer

Avfall som är kontaminerat med blod eller andra kroppsvätskor från djur med allvarliga infektionssjukdomar är farligt avfall och farligt gods. Se avsnittet Förpackning, transport och destruktion i detta kapitel.

Förpackning, transport och destruktion

Smittförande verksamhetsavfall är farligt gods och farligt avfall.

Den som transporterar smittförande avfall ska anmäla detta till länsstyrelsen i enlighet med 34 §§, Avfallsförordningen (SFS 2001:1063), och ska uppfylla ADR:s krav avseende utrustning av fordon och utbildning av föraren, minst 1.3 enligt ADR-S. ADR-S, är den svenska versionen av de europeiska reglerna för transport av farligt gods på väg. De publiceras som föreskrift från Räddningsverket, SRVFS 2006:7

Avfallet ska förpackas i täta och styva emballage, som är typgodkända och uppfyller provningskraven för förpackningsgrupp II i ADR. Detta ska framgå genom en väl synlig tryckt ellerpräglad kod som innehåller en ring med ett u över ett n. Det kan se ut ungefär så här.

 3H2/Y/120/03/SE R44G

Ett X eller ett Y ska förekomma för att man ska få använda dem till ämnen av förpackningsgrupp II. Lämplig förpackning är t.ex. de plastlådor som används inom stora delar av landstingsvården.

Förpackningarna ska märkas med UN 3291 och varningsetiketten 6.2:

Med transporten ska följa en transportdokument som ska innehålla

- Avsändarens namn, adress, organisationsnummer och kommunkod⁶
- Mottagarens namn, adress och organisationsnummer
- Transportörens namn och adress och organisationsnummer
- Transportbenämningen: UN 3291, KLINISKT AVFALL, ospecificerat, N.O.S.
- ADR-klassen: 6.2
- Förpackningsgruppen: II
- Avfallskoden: 18 01 03 (18 02 02 i det fall det smittförande avfallet härrör från behandling av djur)
- Uppgift om förpackningstyp
- Bruttovikten
- Hämtningsdatum

Dokumentet ska undertecknas av avsändaren. Transportdokument finns att hämta på www.sorab.se.

Den som ger upphov till och transporterar farligt avfall ska enligt 43 och 44 §§ Avfallsförordningen, SFS 2001:1063, föra anteckningar om förekommande typer av avfall och deras årliga mängd, hur ofta och på vilket sätt de transporteras och till vilka anläggningar. Anteckningarna ska bevaras i minst fem år.

Den som transporterar smittförande avfall ska anmäla detta till länsstyrelsen i enlighet med Avfallsförordningen (2001:1063), 28 och 34 §§, och ska uppfylla ADR:s krav avseende utrustning av fordon och utbildning av föraren, minst 1.3 enligt ADR-S.

Smittförande avfall ska behandlas i förbränningsanläggning med tillstånd från miljödomstolen⁷ att hantera detta. Vattenfalls anläggning i Uppsala tar emot smittförande avfall via särskild mottagning.

⁶ Sök kommunkod på Internet: www.scb.se. Skriv "Kommuner i bokstavsordning" i sökrutan. Välj "Kommuner i bokstavsordning".

⁷ Tillstånd krävs enligt Förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Riskminimering

Inom verksamheterna

Det finns inom de nämnda verksamheterna en liten risk för överföring av allvarliga smittsamma sjukdomar. Det är dock ofta omöjligt att veta när risken är reell. Kontakt med främmande kroppsvätskor bör därför undvikas. När man inom verksamheter riskerar att komma i kontakt med blod bör man sätta på gummihandskar. Det gäller oavsett om avfallet sedan ska hanteras som smittförande avfall eller som hushållsavfall, d.v.s. om patienten har eller inte ens misstänks ha någon smittförande sjukdom.

Ha handdesinfektionsmedel tillgängligt, t.ex. alcolgel, att använda om någon fått blod på sig.

På avfallsanläggningen

Det vanliga hushållsavfallet innehåller normalt små mängder smittförande avfall. Så små att hygienexperter bedömer att risken för smittspridning är mycket liten. Bedömningen bygger dock på förutsättningen att renhållningspersonalen hanterar avfallet med respekt och att de är skyddade på lämpligt sätt.

Vanligt hushållsavfall kan innehålla smittämnen som kan ge blodförgiftning, stelkramp mm. Därför ska personalen tillämpa sådana rutiner och ha sådan skyddsutrustning att direkt kontakt med avfallet kan undvikas.

I det vanliga hushållsavfallet finns både vassa föremål och sjukdomsalstrande mikroorganismer. Detta är till stora delar oberoende av den ökade volymen av vård i hemmet av patienter med allvarliga infektionssjukdomar. Personalen måste därför ha god kunskap om riskerna och de sätt på vilka dessa ska hanteras. De måste även ha tillgång till sådan materiel, inklusive skyddsmateriel, som minimerar riskerna.

Risker uppstår när personal kommer i direkt kontakt med smittämnen. Antingen genom direkt kontakt med skadad hud eller - för vissa mikroorganismer - genom inandning av aerosoler. Aerosoler kan bildas t.ex. vid komprimering av avfallet. Dessa typer av kontakter med avfallet ska undvikas. Det kan ske genom

att man alltid använder skyddshandskar som är tillräckligt slitstarka och täta för att förhindra kontakt att handskarna tas av och på utan att man kommer i kontakt med utsidan.

att handskarna byts innan de blivit så förorenade eller slitna att det finns risk för kontakt med avfallet.

att personalen iakttar god hygien, t.ex. när det gäller kläder och personalutrymmen inklusive bilhytter, intag av mat och dryck etc.

att personalen särskilt skyddar sårig eller på annat sätt skadad hud.

att personer med omfattande eksem inte arbetar direkt med avfall.

att personalen inte ställer sig nära och i vindriktningen i förhållande till var luften kommer ut när avfallskomprimatorn är igång.

att andningsskydd av typ FFP2S eller halvmask med partikelfilter P2 används vid arbeten då det finns risk för inandning av damm från avfallet och att personalen är informerad om att skyddet ska sluta tätt och att det ska bytas med jämna mellanrum och om det blivit förorenat på insidan

att berörd personal får utbildning i de risker som finns med hantering av hushållsavfall, hur man förebygger dem och hur man beter sig vid kontakt med potentiella smittämnen

att den personal som hanterar hushållsavfall har verksam grundvaccination. Den består av skydd mot difteri, tetanus (stelkramp), polio, mässling, parotit (påssjuka). Det bör kontrolleras om personalen verkligen har vaccinerats mot dessa sjukdomar. Till detta bör adderas vaccination mot hepatit A och B. Några av dessa skydd ska underhållas med olika mellanrum. Kontrollera med anlitad vaccinationscentral hur täta intervaller som gäller för respektive vaccin.

Åtgärder vid personkontakt

Ha alltid något handdesinfektionsmedel tillgängligt, t.ex. alcogel.

Om någon person kommit i direkt kontakt med blod ska detta genast sköljas eller torkas av. Behandla därefter med desinfektionsmedel. Om huden har ett öppet sår ska läkare omedelbart kontaktas för provtagning.

Hantering av spill

När blodig vätska rinner ur vanligt hushållsavfall så är det sannolikt att det kommer från blodiga bindor, tamponger eller dylikt, eller att det kommer från hantering av charkuterier. Blodigt avfall ska dock alltid behandlas med respekt. Normalt ska spill hanteras med skyffel eller liknande och återföras till det övriga avfallet. Om något, som inte uppenbarligen härrör från charkuterier, måste plockas upp för hand ska den som gör det ha engångshandskar av plast. När dessa är använda läggs de i soporna.

Indikation på felhantering

Felhantering av avfallet kan leda till att mängden patogener (sjukdomsalstrande mikroorganismer) i de vanliga soporna ökar på ett skadligt sätt. Sker detta kan det bero på felbedömning eller okunskap hos vårdgivaren eller verksamhetsutövaren. Om det finns tecken på felaktig hantering ska avvikelserapport lämnas. Se kapitlet Avvikelseberättelse.

Skärande/stickande avfall

Vad ingår och hur uppstår det

Socialstyrelsen klassificerar vissa föremål inom vården som varit i kontakt med kroppsvätska som smittförande även i de fall patienten eller kunden inte misstänks ha någon smittsam sjukdom. För detta avfall ställs krav på insamling i punktionssäkra behållare. Liknande avfall uppstår även i verksamheter som Socialstyrelsen inte råder över, t.ex. tatuering och veterinära verksamheter. Även dessa bör hantera sitt skärande/stickande avfall som smittförande enligt vårdens principer

Vissa föremål som inte varit i kontakt med kroppsvätska ska inte klassas som smittförande och är inte farligt avfall. De ska ändå hanteras med sådan försiktighet att arbetsskador kan undvikas hos dem som ska hantera avfallet.

Smittförande

Hushållsavfall

I hemmet uppstår skärande/stickande avfall då patienter ger sig själva eller av anhöriga får läkemedel via spruta, insulinpenna eller motsvarande eller då de tar blodprov med hjälp av lancett. Detta avfall bedömer Socialstyrelsen **inte** behöver hanteras som smittförande om det placerats i förpackningar som är punktionssäkra och som efter tillslutning inte kan öppnas. Sådana delar kostnadsfritt ut av Apoteket till de som behöver dem på respektive kommuns bekostnad. Risken för smittöverföring får anses som försumbar om dessa förpackningar läggs tillsammans med det läkemedelsavfall som lämnas på Apoteket.

Verksamhetsavfall

Skärande/stickande/smittförande avfall uppstår i de verksamheter som bedrivs inom hemsjukvården, hos privata läkare och tandläkare, manikyrist, pedikyrist, tatuering, piercing, akupunktur och liknande samt hos veterinärer. Det som kan uppstå är bl.a. kasserade kanyler, sprutor med fast spets, insulinpennor, skalpeller, piercingverktyg, tatueringsskärare, akupunktur nålar.

Ej smittförande

I vanligt brännbart avfall förekommer även andra vassa föremål såsom knivar, rakblad och krossat glas. Även sådana föremål kan bli förorenade med patogener såsom tetanus (stelkramp) som kan finnas i det vanliga brännbara avfallet. De ger då en liknande grad av fara som vårdens skärande/stickande/smittförande avfall. Därför kräver renhållaren att allmänheten ska hantera detta avfall så att risken för stick- eller skärskador minimeras. Det kan t.ex. packas i skyddande wellpapp eller kartong som lindas och tejpas runt föremålen innan det läggs i de brännbara avfallet.

Förpackning, transport och destruktion

Hushållsavfall

Allmänhetens använda kanyler lämnas kostnadsfritt på Apoteket. Apoteket AB och kommunen har slutit samarbetsavtal om bl.a. detta. Förutsättningen är att man lämnar sprutan i en punktionssäker behållare som Apoteket har godkänt. Apoteket lämnar ut dessa behållare till personer som ska ta sprutor i hemmet på respektive kommuns bekostnad. De vanligaste är Safe-Clip och Mediclean. Båda har ett format som gör att de lätt kan tas med i fickan eller handväskan.

Safe-Clip är avsedd för insulinpennor och sprutor med tunn och kort kanyl. Det är en liten dosa av svart och mörkblå plast. Den har funktionen att man stoppar in fina kanyler i ett mycket litet hål och trycker till på dosan. Då klipps kanylen av från sprutan eller insulinpennan och kanylen stannar inuti.

Mediclean kan användas till grövre och lite längre kanyler. Den består av en gul smal burk med ett hål som kan stängas och när burken är full låsas så att den inte mer kan öppnas. Hålet har en särskilt designad springa som underlättar avdragning av kanylen från sprutan. Även personer med motoriska problem kan ha nytta av den eftersom det är lättare att pricka detta hål än det mycket lilla hålet på Safe-Clip.

De behållare som Apoteket delar ut är märkta med symbolen för smittförande ämne.

Apoteket lägger de insamlade kanylförpackningarna tillsammans med läkemedelsavfallet. Se Övrigt läkemedelsavfall.

Verksamhetsavfall

Särskilda punktionssäkra burkar finns att köpa för detta avfall. Dessa ska vara försedda med kanylavdragare för att man inte ska frestas att ta kanylerna av sprutorna med sina händer. Burkarna eller de ytterförpackningar som eventuellt ska användas ska vara täta och rimligt lätta att försluta.

Hemsjukvården

När vårdpersonal tar prover eller ger läkemedel i hemmet uppstår skärande/stickande/smittförande avfall. Socialstyrelsen skriver särskilt om denna hantering:

14 § I hemsjukvården får en förpackning eller behållare för smittförande/skärande/stickande avfall medföras och användas till flera patienter, om den återförs till den ordinarie arbetsplatsen eller till ett särskilt uppsamlingsställe samma dag den använts. Om en förpackning eller behållare används till en enstaka patient, får den förvaras hos patienten till dess att den fyllts upp till högst en viss nivå i enlighet med tillverkarens anvisningar. Den skall därefter återföras till den ordinarie arbetsplatsen eller till ett särskilt uppsamlingsställe. Återförda förpackningar eller behållare skall omhändertas enligt dessa föreskrifter.

De transporter av detta avfall som sker med vårdpersonalen till deras ordinarie arbetsplatser är undantagna från reglerna för transport av farligt gods i enlighet med 1.1.3.1(c) i ADR.

Privata läkare och tandläkare, manikyrist, pedikyrist, tatuering, piercing, akupunktörer och liknande samt veterinärer

Skärande/stickande/smittförande avfall från dessa verksamheter ska transporteras som farligt avfall och som farligt gods. Se avsnittet Förpackning, transport och destruktion i föregående kapitel.

Skärande/stickande/smittförande avfall från dessa verksamheter kan lämnas i väl försluten hårdplastbehållare märkt med "Skärande/stickande/smittförande avfall" till farligt avfall mottagningen

på Hagby avfallsanläggning i Täby. Efter inlämning till Hagby avfallsanläggning i Täby ser SÖRAB till att avfallet transporteras till godkänd förbränningsanläggning.

Riskminimering

Den största risken med detta avfall är att man sticker eller skär sig på de vassa föremålen innan de hamnat i burkarna för skärande/stickande/smutförande avfall. T.ex. avlägsnar man kanylen från sprutan med handen eller man trär på kanylhylsa på kanylen innan den ska avlägsnas från sprutan. Båda dessa moment innebär stor och fullständig onödig stickrisk.

Det är inte ovanligt att burkarna överfylls vilket medför att kanyler kan penetrera locket när det pressas på.

Det finns även problem med flera av de burkar som används. De har lock eller överdelar som inte sitter säkert på när de förslutits. Det finns många exempel på att underdelen fallit av eller öppnats när man lyft i överdelen.

Riskminimering handlar här om att

- personalen är informerad om de risker som ett felaktigt avlägsnande av kanyler o.dyl. medför.
- personalen är informerad om att kanyler lätt avlägsnas från sprutor och provtagningshylsor med hjälp av de kanylavdragare som finns på de flesta burkar för skärande/stickande/smutförande avfall.
- inte fylla burkarna över rekommenderad nivå
- bara använda burkar som är rimligt lätta att försluta och vars förslutningar är säkra
- om en burks innehåll har fallit ut så ska det tas upp med pincett, tång eller dylikt med skyddshandskar på händerna.

Åtgärder vid personkontakt

Vid stickkada från kontakt med skärande/stickande/smutförande avfall ska läkare genast uppsökas för provtagning och eventuell åtgärd.

Läkemedelsavfall

Vad ingår

Detta inkluderar allt läkemedelsavfall som inte ska klassas som farligt avfall. Det gäller läkemedel som kasseras eftersom de ersatts för att de varit verkningslösa, gett biverkningar, blivit över efter genomförd terapi eller efter dödsfall, blivit för gammalt för att kunna användas eller som blivit förorenat. Även läkemedel till vård av djur ingår.

Naturläkemedel

Naturläkemedel klassas inte som läkemedelsavfall och kan därmed läggas i det brännbara hushållsavfallet. Apoteket tar emot de varor som de saluför.

Insamling på apoteket

Hushållsavfall

Läkemedelsavfall från allmänheten och deras husdjur tas emot kostnadsfritt på apoteket. Det ingår i Apotekets samarbetsavtal med kommunen. För det ändamålet lämnar Apoteket ut genomskinliga plastkassar.

Inlämning i genomskinliga påsar/kassar möjliggör snabb kontroll att det i läkemedelsavfallet inte finns sådant som inte ska hanteras som läkemedelsavfall, t.ex. kemikalier, kvicksilvertermometrar och annat farligt avfall¹¹. Apoteket, gör om möjligt, en besiktning av avfallet direkt och lämnar då tillbaka sådant som inte är läkemedel, t.ex. kvicksilvertermometrar, batterier etc., till kunden.

Verksamheter

Läkemedelsavfall kan transporteras till SÖRAB:s mottagning för farligt avfall på Hagby avfallsanläggning. Eftersom läkemedelsavfall inte klassas som farligt avfall, eller farligt gods, krävs inget särskilt tillstånd, anmälan eller transportdokument för transporten.

Apoteket har en avgiftsbelagd tjänst för mottagning av läkemedelsavfall från verksamheter som privata läkare och tandläkare, veterinärer, kennlar och jordbruk. Det är en låda med vilken följer etiketter, invändig platsäck en instruktion och en ansvarsförsäkring. Instruktionen beskriver vad som får läggas i lådan och under vilka villkor. Ansvarsförsäkringen ska skrivas under av den som lämnar in lådan på apotek. Priset på lådan ska täcka kostnaderna för lådan, kontroller, transporter och destruktionen.

¹¹ Samarbetsavtalet mellan Apoteket och de flesta av Sveriges kommuner innebär att det farliga avfall som felaktigt lämnats på apotek ska hämtas kommunens renhållare utan kostnad för apoteket.

Apotekets vidare hantering

Apoteket har rutiner för förvaring och transport som är säkrade. Varje förpackning följs individuellt genom transportkedjan. En säkerhetsstejp avslöjar om förpackningen har blivit öppnad. Avfallet hämtas av godkänd transportör som transporterar avfallet till godkänd behandlingsanläggning.

Lathund

Avfalls-slag Till	Smittförande avfall	Skärande/stickande avfall	Övrigt läkemedelsavfall
I bränn-bart avfall	Egenvårdsavfall Autoklaverade odlingar		
ÅVC			
FA-mot-tagning på Hagby		Verksamhetsavfall	Verksamhetsavfall
Apoteket		Egenvårdsavfall i punktionssäker behållare. Kostnads-fritt	Egenvårdsavfall, inkl. husdjursmedi-cin. Kostnadsfritt Verksamhetsavfall mot betalning
Via vård-givare	Hemsjukvårdsavfall	Hemsjukvårdsavfall	Hemsjukvårdsavfall
Annat alternativ	Särskilt farligt smittförande veterinäravfall: Kontakta veterinär/Jordbruks-verket Verksamhetsavfall, inkl. osteriliserade odlingar. Direkt till förbränningsanlägg-ning med tillstånd	Verksamhetsavfall: Direkt till förbrän-ningsanläggning med tillstånd	Verksamhetsavfall: Direkt till förbrän-ningsanläggning med tillstånd
Transp.-klassning av verk-samhets-avfall	UN 3291, KLINISKT AVFALL, ospecificerat, N.O.S.	UN 3291, KLINISKT AVFALL, ospecificerat, N.O.S. i vissa fall	

Avvikelserapportering

För att problem och brister ska kunna åtgärdas behöver verksamhetens ledning få kännedom om dessa. Därför ska det skrivas en rapport som ska lämnas till ansvarig arbetsledning t.ex.

- när avfall är
 - lagt i fel fraktion
 - förpackat på sätt som äventyrar säkerheten för personalen och miljön
- vid händelse som lett till eller kunnat leda till
 - att spill uppstått
 - att personskada uppstått eller
 - att miljöskadligt utsläpp inträffat
- när använt förpackningsmateriel inte uppfyller kraven på stöttålighet, täthet eller när deras förslutningar inte sitter säkert.

Använd företagets blanketter och rutiner för avvikelserapportering. Det är sedan verksamhetsledningens sak att uppmuntra till detta och att ta till sig av de erfarenheter dessa rapporter innehåller.

Tillämplig lagstiftning

Avfallsförordning (2001:1063)

Lag (1982:821) om transport av farligt gods

Förordning (2006:311) om transport av farligt gods

Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Statens Räddningsverks föreskrifter om transport av farligt gods på väg och i terräng, ADR-S, SRVFS 2006:7

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om hantering av smittförande avfall från hälso- och sjukvården, SOSFS 2005:26(M)

Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS) 2005:1 om mikrobiologiska arbetsmiljörisker – smitta, toxinpåverkan, överkänslighet

Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS) 2005:5 om cytostatika och andra läkemedel med bestående toxisk effekt

Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS) 2000:42 om arbetsplatsens utformning

Bilaga 1

Socialstyrelsens föreskrift

Här återges relevanta delar av Socialstyrelsens föreskrifter om hantering av smittförande avfall, SOSFS 2005:26 (M)

Tillämpningsområde och definitioner

1 § Dessa föreskrifter skall tillämpas på hantering och märkning av smittförande avfall som uppkommer inom sådan verksamhet som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (1982:736) och tandvårdslagen (1985:125) eller inom annan medicinsk verksamhet. Föreskrifterna skall även tillämpas på undervisning och forskning som är förknippad med nämnda verksamheter.

2 § I dessa föreskrifter avses med

smittförande avfall	<ul style="list-style-type: none">• avfall som är eller bedöms kunna vara förorenat med organiskt material från vård eller undersökning av människor med känd eller kliniskt misstänkt sjukdom som är orsakad av mikroorganismer som tillhör riskklass 3–4 i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2005:1) Mikrobiologiska arbetsmiljörisker – smitta, toxinpåverkan, överkänslighet och/eller• artificiellt och till signifikanta mängder förmerade mikroorganismer som tillhör riskklass 2–4 i AFS 2005:1• avfall med skärande/stickande egenskaper som varit i kontakt med kroppsvätskor
---------------------	---

...

...

hemsjukvård	hälso- och sjukvård när den ges i patients bostad eller motsvarande och där ansvaret för de medicinska åtgärderna är sammanhängande över tiden
-------------	--

...

Insamling

...

14 § I hemsjukvården får en förpackning eller behållare för smittförande/skärande/stickande avfall medföras och användas till flera patienter, om den återförs till den ordinarie arbetsplatsen eller till ett särskilt uppsamlingsställe samma dag den använts. Om en förpackning eller behållare används till en enstaka patient, får den förvaras hos patienten till dess att den fyllts upp till högst en viss nivå i enlighet med tillverkarens anvisningar. Den skall därefter återföras till den ordinarie arbetsplatsen eller till ett särskilt uppsamlingsställe. Återförda förpackningar eller behållare skall omhändertas enligt dessa föreskrifter.

15 § En förpackning eller behållare med smittförande/skärande/stickande avfall får förvaras i rumstemperatur i högst tre år.

16 § Smittförande avfall, förutom avfall med skärande/stickande egenskaper, får förvaras i högst ett dygn i ett utrymme med rumstemperatur.

17 § Smittförande avfall, förutom avfall med skärande/stickande egenskaper, som skall förvaras längre tid än ett dygn men kortare tid än sju dygn skall förvaras i ett utrymme med en lufttemperatur av högst + 8°C.

18 § Smittförande avfall, förutom avfall med skärande/stickande egenskaper, som skall förvaras längre tid än sju dygn skall frysas. Fryst, smittförande avfall får inte förvaras längre tid än ett år.

19 § Ett utrymme för insamling och förvaring av smittförande avfall (i mer än ett dygn) i avvaktan på borttransport skall vara lätt att rengöra och tåla desinfektion. Golvvavlopp och tappställe för varmt och kallt vatten skall finnas i eller i anslutning till utrymmet. Utrymmet skall rengöras regelbundet och vid förorening. Vid behov skall det desinfekteras. Vid tveksamhet om behovet av åtgärder skall vårdhygienisk expertis, t.ex. hygienläkare eller hygiensjuksköterska, höras.

...

20 § Om avfallsutrymmet ligger utanför en klinik eller en avdelning, skall det hållas låst.

Märkning

21 § Ett utrymme enligt 19 § skall väl synligt ha en varningsskylt med den internationella symbolen för biologisk fara. Skylten skall ha triangelform med symbolen i svart på gul bakgrund med svart bård. Den gula delen skall utgöra minst 50 % av skyltens yta. Varningsskylten skall kompletteras med texten "smittförande avfall" i svart på gul botten.

...

Socialstyrelsen
KJELL ASPLUND

Åsa Ahlgren
(Enheten för hälsoskydd)

Bilaga 2

Kommunernas samarbetsavtal med Apoteket

På Apotekets, Renhållningsverksföreningens och dåvarande Kommunförbundets initiativ tillkom 2003 ett förslag till samarbetsavtal rörande läkemedelsavfall mm. Idag har nästan alla Sveriges kommuner skrivit på följande samarbetsavtal med Apoteket AB. I några fall har texten modifierats för att anpassa den till lokala förhållanden.

Apoteket åtar sig

- att ta emot hushållens läkemedelsavfall ~~utom cytotoxiska läkemedel och cytostatika, ATC L01.~~¹²
- att gratis till brukare lämna ut behållare för använda kanyler. Behållare ska vara beskaffad så att kanyler, när de placerats i behållaren, ej kan tas ur igen.
- att ta emot hushållens kasserade kanyler förutsatt att de lagts i de behållare Apoteket delat ut.
- att ge information om var farligt avfall ska lämnas när hushållen vill lämna det på Apoteket.
- att, i mån av utrymme, låta kommunen sätta upp insamlingsbehållare för småbatterier.

Kommunen åtar sig

- att medge att Apoteket genom dess läkemedelsdistributör transporterar hushållens läkemedelsavfall. Inga avgifter från kommunen påförs Apoteket för detta. Apoteket åtar sig att bestrida läkemedelsdistributörens kostnader för hanteringen av läkemedelsavfallet.
- att informera hushållen om att läkemedelsavfall, med undantag för cytostatika och övriga cytotoxiska läkemedel, ska lämnas på Apoteket.
- att informera hushållen om att apoteken inte tar emot hushållens farliga avfall inklusive cytostatika och övriga cytotoxiska läkemedel.
- att ersätta apoteken kvartalsvis i efterskott mot faktura för de kanylbehållare som delats ut till brukare.
- att kostnadsfritt hämta farligt avfall som hushållen av misstag lämnat på apotek.
- att kostnadsfritt utföra förberedelserna för transport av hushållens farliga avfall från apotek så som sortering, emballering, märkning och deklaration enligt avfallsförordningen och enligt transportreglerna i ADR-S, samt föra anteckningar enligt avfallsförordningen.
- att hämta småbatterier och i övrigt ansvara för av kommunen eventuellt uppställd behållare för småbatterier.

Detta avtal gäller tills det sägs upp av någon av parterna. Uppsägningstiden är sex månader.

Avtalet har upprättats i två likalydande exemplar, varav parterna tagit var sitt.

¹² Cytostatika ej längre klassat som farligt avfall av Naturvårdsverket, mars 2008

